

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 48

1/2014

Kultúrne dedičstvo

Dedičstvo našich predkov tvorí pokladnica hodnôt, úsilia, umenia, vedeckého poznania, ale aj technickej a remeselnej zručnosti, ktoré človek vyprodukoval a uplatnil. Je to aj forma a spôsob využívania prírodných zdrojov a pretvárania krajiny pre uspokojenie potrieb spoločnosti.

Aj človekom nedotknuté a nezmenené kúty krajiny tvoria dedičstvo prírodných procesov a dejov ako priestor poznania, vzdelávania, vedeckého výskumu, ochrany a zachovania. Z uvedeného nám vychádza zreteľná deľba dedičstva na prírodné, prírodno-kultúrne a kultúrne, pričom všetky si zasluhujú pozornosť. Dnes chceme ponúknuť stručný pohľad na prvky kultúrneho dedičstva ako produktov tvorivého myslenia človeka v našom stredoeurópskom priestore, resp. na Slovensku a v Česku.

Legislatíva a medzinárodné dohovory zastrešené v organizácii UNESCO podávajú pomerne vyčerpávajúcu klasifikáciu prvkov kultúrneho dedičstva. Mnohé z nich majú nadnárodný význam a dosah, dokumentujú tvorivú schopnosť a dejinnú významnosť ľudstva na Zemi. Mnohé majú kontinentálny, regionálny alebo národný (štátny) charakter. Všetky majú svoj význam a opodstatnenosť. Človek svojím dlhodobým pôsobením nahromadil vrstvy historických skúseností a dokumentov od najstarších dôb až po súčasnosť.

Tento kultúrny odkaz našich predkov sa odráža v krajine, v jej zložkách a prvkoch. Prejavuje sa v oblasti bývania, práce, ale aj spoločenskej nadstavby, umenia, kultúry, ideológie a organizácie ľudskej spoločnosti. Je len na nás, ako si vieme vážiť živé stopy minulých generácií, ako ich vieme zachovať, starať sa o ne a prezentovať ich súčasným aj budúcim generáciám. Produkty tvorivej práce človeka z každej historickej doby sú nielen objektmi poznania, informácií, inšpirácií, ale aj poučenia pre činnosť súčasných generácií a formovania ich kultúrnej vyspelosti.

Zachovanie a kontinuálna starostlivosť o kultúrnu krajinu v jej multifunkčnej skladbe a využívaní musí byť súčasťou kultúrnej politiky každého štátu. Preto je žiaduce periodické hodnotenie aj tohto aspektu životného prostredia v záujme prezentovania úspechov, ktoré sú reflexiou zodpovednej starostlivosti a úcty spoločnosti o tvorivé diela minulých generácií. Na druhej strane je potrebné pomenovať nahromadené problémy, identifikovať chyby a rezervy a definovať ciele, vízie a cesty možného riešenia pre súčasné i budúce generácie. Prezentované príspevky ponúkajú pohľad do prvkov kultúrneho dedičstva tzv. exteriérového typu, alokované v krajine s akcentom na sídelné a výrobné priestory, na poľnohospodársku krajinu a niektoré technické diela.

Ján Supuka

Obsah

J. Supuka, D. Štefunková: Kultúrne krajiny a ich historické hodnoty.....	3
I. Kyselka: Drobné historické struktury jako paměť krajiny a její historická stopa.....	9
Z. Lipský: Krajinné památkové zóny jako nástroj ochrany historické kulturní krajiny.....	15
V. Dvořáková, P. Vodrážka: Slovenské mestá, ich hodnoty a Zoznam svetového dedičstva.....	20
E. Pinčíková: Dvadsať rokov od zápisu prvých slovenských lokalít do Zoznamu svetového dedičstva.....	25
B. Šarapatka, R. Pavelková Chmelová, J. Frajer: Vývoj rybníkářství jako součásti kulturního dědictví v České republice se zaměřením na stav od poloviny 19. století.....	29
J. Hřeško, F. Petrovič, S. Hrozenská, R. Mišovičová, L. Rybanský, P. Petluš: Archetypy nížinné riečnej krajiny Slovenska.....	33
V. Píscová, J. Špulerová, K. Gerhátová, J. Lieskovský: Kultúrno-historická významnosť ovocných sádov na Slovensku	38
K. Belíčková: Pamiatková starostlivosť o objekty ľudskej architektúry v kontexte vidieckeho turizmu a agroturistiky.....	42
P. Kalová: Využitie potenciálu priemyselných objektov a ich premena na spoločensko-kultúrne centrá na príklade Bratislavy.....	45
J. Beljak, N. Beljak Pažinová: Pustý hrad vo Zvolene – premeny hradného kopca od najstarších čias po súčasnosť.....	48

Kontakty

D. Sabol: Drevená sakrálna architektúra Prešovského kraja v kontexte životného prostredia.....	53
Z. Lipský: Mlýny jako významný prvek kulturní krajiny.....	56
M. Kanderková: Prvky votivnej architektúry v krajine a ich význam....	57

Recenzie

L. Lackóová (Grešová): Vývoj a zmeny poľnohospodárskej krajinnéj štruktúry a biodiverzita nelesnej drevinovej vegetácie.....	62
--	----

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 48

1/2014

Contents

J. Supuka, D. Štefunková: Cultural Landscapes and their Historical Values.....	3
I. Kyselka: Small Historic Landscape Structures as Landscape Memory and its Historical Track of.....	9
Z. Lipský: Landscape Memorial Zones as an Instrument of the Historical Landscape Protection.....	15
V. Dvořáková, P. Vodrážka: Slovak Towns, their Values and the World Heritage List.....	20
E. Pinčíková: Twenty Years since the Inscription of the First Slovak Sites on the World Heritage List.....	25
B. Šarapatka, R. Pavelková Chmelová, J. Frajer: The Development of Pond-Management as an Integral Part of the Cultural Inheritance of the Czech Republic Focusing on the Situation from the Mid-19 th Century...	29
J. Hreško, F. Petrovič, S. Hrozeniská, R. Mišovičová, E. Rybanský, P. Petluš: Archetypes of Lowland Fluvial Landscape of Slovakia.....	33
V. Píscová, J. Špulerová, K. Gerháťová, J. Lieskovský: Cultural-historical Significance of Orchards in Slovakia.....	38
K. Belíčková: Monumental Care for Objects of Folk Architecture in the Context of Rural Tourism and Agrotourism.....	42
P. Kalová: Exploitation of Industrial Buildings Potential and their Conversion to Social and Cultural Centres on an Example of Bratislava.....	45
J. Beljak: Deserted Castle of Zvolen – Castle Hill Transformation from Ancient Times to the Present.....	48
Contacts	
D. Sabol: Wooden Religious Architecture of the Prešov Region in the Environmental Context.....	53
Z. Lipský: Watermills as Important Elements of Cultural Landscape....	56
M. Kanderková: Small Chapels, Statues and Crosses Placed in the Countryside.....	57
Reviews	
L. Lackóová (Grešová): Landscape Structure and Biodiversity of Woody Plants in the Agricultural Landscape.....	62

Cultural heritage

Heritage of our ancestors comprises values, effort, art, scientific knowledge, but also technical and craft skills that man produced and applied. It is also a form and method of use of natural resources and adjustment of the landscape to meet the needs of society.

Even those parts of landscape unaffected by man represent the heritage of natural processes and events as an area of knowledge, education, scientific research, protection and conservation. As is clear from the above, natural, natural-cultural and cultural can be distinguished, and all of them require some attention. Today we offer a brief look at the elements of cultural heritage as a product of creative thinking of man in Central Europe respectively in Slovakia and the Czech Republic.

Legislation and international conventions included in UNESCO define the elements of cultural heritage in detail. Many of them have transnational relevance and impact, document the creative ability and historical significance of humankind on Earth. Many have continental, regional, or national (state) character. All have some meaning and relevance. Man, during his long effort, accumulated layers of historical experience and documents from the earliest times to the present. This cultural message of our ancestors is expressed in the landscape, respectively in its components and elements.

It is reflected in housing, work, but also in the social superstructure, art, culture, ideology and organization of human society. It is just up to us, how we appreciate living traces of previous generations, how we are able to preserve and take care for them, and present them to the current and future generations. Products of creative works of man from each historical period are not only objects of knowledge, information, inspiration, but even guidance for current generations and formation of their cultural maturity.

Preservation and continuous care for cultural landscape in its multifunctional composition and use must be part of the cultural policy of each state. Periodic assessment of this aspect of the environment is therefore desirable to present achievements that are a reflection of responsible care and respect of society to the creative work of previous generations. On the other hand, it is necessary to name the accumulated problems, identify errors and reserves and define goals, visions and ways of possible solutions for current and future generations. Presented contributions offer insight into the elements of cultural heritage of so-called exterior type located in the landscape with an emphasis on settlements, industrial spaces, agricultural land and some technical work.

Ján Supuka